

2. Нескромний Д. Негласні слідчі (розшукові) дії: юридичні та фактичні підстави їх провадження. – С. 303–312.
3. Терещук С. Значення та особливості застосування негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України, чинне законодавство зі змінами та доповненнями на 12 травня 2016 року.
5. Тагієв С. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України: теорія практика. – С. 188–189, 1–509.
6. Денисенко М., Стрелюк Я. Окремі аспекти організації контролю за проведенням негласних слідчих (розшукових) дій // М. Денисенко, Я. Стрелюк / «Национальный юридический журнал: теория, практика». – С. 130–135.
7. Гусаров С. Генезис запровадження негласних слідчих (розшукових) дій у законодавство та практичну діяльність правоохоронних органів України // С. Гусаров. Європейські перспективи. – № 3. – 2013. – С. 35–39.
8. Гусаров С. Теоретичні та прикладні проблеми запровадження негласних слідчих (розшукових) дій. – С. 47–51.
9. Василенко О. Питання взаємодії оперативного підрозділу, слідчого, та координуюча роль прокурора як процесуального керівника у кримінальному провадженні / О. Василенко // Вісник прокуратури. – 2013, № 2. – С. 24–28.

ШАРНІН А. В.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного,
кримінального права та процесу
(Міжнародний університет бізнесу і
права)

УДК 343.1

СУБ'ЄКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ МВС УКРАЇНИ

Стаття присвячена визначенню суб'єктів організації діяльності органів досудового розслідування. В статті висвітлені основні критерії визначення суб'єктів організації діяльності органів досудового розслідування, а також вказані теоретичні підстави для класифікації суб'єктів організації діяльності органів досудового розслідування.

Ключові слова: суб'єкти, організація, органи досудового розслідування, МВС України, критерії визначення.

Статья посвящена определению субъектов организации деятельности органов досудебного следствия. В статье освещены основные критерии определения субъектов организации деятельности органов досудебного следствия, а также указаны теоретические основания для классификации субъектов организации деятельности органов досудебного следствия.

Ключевые слова: субъекты, организация, органы предварительного расследования, МВД Украины, критерии определения.

This article is devoted to determining subjects of organization of activity of pre-trial investigation. The article highlights main criteria for determining entities organizing activities of pre-trial investigation, as well as theoretical reasons given for classifying subjects of organization of activity pre-trial investigation.

Key words: *subjects, organization of pre-trial investigation, Interior Ministry of Ukraine, definition criteria.*

Вступ. Діяльність із виконання правоохоронних функцій є безмежно важливою для суспільного життя. Ось чому одним із основних завдань держави є створення відповідних органів для виконання названих функцій і всіляке сприяння їх діяльності.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження питання про організацію діяльності органів досудового розслідування МВС України через призму з'ясування переліку та повноважень суб'єктів, відповідальних за цю галузь.

Результати дослідження. Наукові пошуки, направлені на вирішення окресленого вище завдання, вважаємо доречним розпочати зі з'ясування сутності терміну «суб'єкт» і похідних від нього понять.

Так, якщо розглядати поняття «суб'єкт» (sub – під і jacio – кидаю, закладаю основу або ж «subjectus» – який лежить внизу, знаходиться в основі [1, с. 633]) з етимологічної та семантичної точок зору, то слід зазначити, що в українській мові його використовують у таких значеннях:

- істота, здатна до пізнання навколишнього світу, об'єктивної дійсності та до ціле-спрямованої діяльності;
- особа, група осіб, організація й таке інше, яким належить активна роль у певному процесі, акті;
- особа чи організація як носій певних прав та обов'язків;
- людина як носій певних фізичних і психічних якостей; людина як об'єкт дослідження; людина, особа; предмет судження [2, с. 1408–1409].

Як слідує з вищенаведеного, поняття «суб'єкт» розкривається за допомогою схожого за змістом поняття «особа». При цьому, як зазначають в юридичній енциклопедичній літературі, особа – це людина в системі суспільних зв'язків і відносин. Їй властиві риси та якості, що характеризують людину в суспільному значенні й містять соціальну оцінку. В той же час у державно-правовому значенні поняттям «особа» охоплюються поняття «людина» та «громадянин». Більш того, в правових науках виокремлюють:

- особу фізичну – громадян України, іноземців чи осіб без громадянства;
- особу юридичну – об'єднання осіб та/або майна у відокремлене підприємство, установу або організацію [3, с. 351, 352].

Розглядаючи з юридичної точки зору поняття «суб'єкт», зауважимо, що поряд із зазначеним поняттям у науково-правових колах активно оперують такими поняттями, як «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин». Головна відмінність між суб'єктом права та суб'єктом правовідносин полягає в тому, що суб'єкт права володіє лише потенційною можливістю набути статусу суб'єкта правовідносин, стати їх реальним учасником. Слід погодитися з Т.С. Ківаловою, яка під час дослідження теоретичних проблем зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України наголошує на тому, що в разі, якщо суб'єкт права може бути, а може й не бути учасником конкретних правовідносин, то суб'єкт правовідносин завжди є їх учасником, оскільки можливість, яка існувала для суб'єкта права, вже перетворилася на дійсність [4, с. 168]. Отже, у конкретному випадку суб'єкт права може й не бути учасником правовідносин. При цьому суб'єкт права має потенційну можливість вступати в правовідносини, для чого він наділяється об'єктивним правом відповідною правосуб'єктністю [5, с. 111].

У контексті вищенаведеного зауважимо, що суб'єкти організації діяльності органів досудового розслідування МВС України вже беруть участь у таких правовідносинах,

вчиняючи при цьому юридично значимі дії, спрямовані на досягнення мети та виконання завдань такої діяльності. Іншими словами, суб'єкти досліджуваних правовідносин задля організації діяльності органів досудового розслідування реалізують закріплені за ними на нормативно-правовому рівні повноваження. Отже, наступне, що необхідно здійснити задля вирішення поставленого наукового завдання – з'ясувати сутність такого поняття, як «повноваження».

Провідним суб'єктом організації діяльності органів досудового розслідування МВС України виступає власне МВС України. Так, відповідно до Інструкції з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України, що затверджена наказом МВС України «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України» від 09 серпня 2012 року № 686, організація роботи органів досудового розслідування регламентується, зокрема, МВС України. У цьому контексті зазначимо, що правовий статус МВС України, в тому числі як суб'єкта організації органів досудового розслідування, визначено в Положенні «Про Міністерство внутрішніх справ України», що затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 року № 401. Варто зазначити, що МВС України, володіючи статусом суб'єкта організації органів досудового розслідування, реалізує встановлені в законодавстві повноваження. При цьому завдяки аналізу Положення «Про Міністерство внутрішніх справ» ми виділили такі повноваження даного суб'єкта досліджуваних правовідносин:

- узагальнює практику застосування законодавства з питань організації діяльності органів досудового розслідування МВС України, розробляє пропозиції щодо його вдосконалення та в установленому порядку вносить їх на розгляд Кабінету Міністрів України;
- розробляє проекти законів та інших нормативно-правових актів із питань організації діяльності органів досудового розслідування МВС України;
- погоджує проекти законів, інших актів законодавства, які надходять на погодження від інших міністерств та центральних органів виконавчої влади, готує в межах повноважень, передбачених законом, висновки і пропозиції до проектів законів, інших актів законодавства, які подаються на розгляд Кабінету Міністрів України, та проектів законів, внесених на розгляд Верховної Ради України іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи, нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
- готує в межах повноважень, передбачених законом, зауваження і пропозиції до прийнятих Верховною Радою України законів, що надійшли на підпис Президентові України;
- розробляє проекти державних програм із боротьби зі злочинністю;
- забезпечує міжнародне співробітництво, бере участь у розробленні проектів та укладенні міжнародних договорів України з питань боротьби зі злочинністю та інших питань, що належать до його компетенції, забезпечує у межах повноважень, передбачених законом, виконання укладених міжнародних договорів України;
- організовує діяльність територіальних органів в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, районних, районних у містах, міських управлінь (відділів), лінійних управлінь (відділів), окремих підрозділів міліції;
- приймає заяви, повідомлення про правопорушення, що вчинені або готуються до вчинення, а також про інші події, пов'язані з правопорушеннями, від фізичних осіб, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- організовує здійснення органами внутрішніх справ заходів із запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень;
- у межах повноважень, передбачених законом, організовує та провадить оперативно-розшукову діяльність;
- забезпечує підготовку, перепідготовку, спеціалізацію та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу та працівників органів внутрішніх справ;
- організовує інформаційно-аналітичну діяльність органів внутрішніх справ, формує довідково-інформаційні фонди, веде оперативно-пошукові та криміналістичні обліки, здійс-

нює обробку персональних даних, у межах повноважень, визначених законом, складає статистичну інформацію, забезпечує режим доступу до інформації;

- забезпечує у передбачених законом випадках виконання постанов слідчих;
- визначає основні напрями розвитку науки і освіти з питань діяльності МВС України, бере участь у проведенні відповідних наукових, науково-дослідних, кримінологічних і соціологічних досліджень, а також у розробленні за їх результатами науково-практичних пропозицій, методичних рекомендацій;
- організовує і координує роботу зі впровадження в практику досягнень науки і передового досвіду;
- організовує взаємодію правоохоронних та інших державних органів України з органами Інтерполу, Європейським поліцейським офісом (Європол), а також компетентними органами інших держав із питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу;
- здійснює розгляд звернень громадян із питань організації діяльності органів досудового розслідування МВС України.

Окрім МВС України, відповідно до п. 1.3 Інструкції з організації діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ організацію діяльності органів досудового розслідування регламентує ГСУ МВС України, слідчі управління (відділи) ГУМВС, УМВС [2]. Таким чином, вищенаведені органи також набувають статусу суб'єктів організації діяльності органів досудового розслідування МВС України.

Відповідно до Положення «Про Головне слідче управління МВС України», що затверджене наказом МВС України від 09 серпня 2012 року, ГСУ МВС України є структурним підрозділом, який забезпечує в межах повноважень виконання законодавства України про кримінальне провадження та є головним органом досудового розслідування в системі МВС України. При цьому слід зазначити, що ГСУ МВС України очолює начальник, який за посадою є членом колегії МВС України та в своїй діяльності підзвітний і підконтрольний безпосередньо Міністрові внутрішніх справ України [2]. Шляхом аналізу вищенаведеного Положення здається можливим виділити такі групи повноважень начальника ГСУ МВС України, направлених на організацію діяльності органів досудового розслідування МВС України:

1) повноваження, пов'язані з кадровим забезпеченням діяльності органів досудового розслідування МВС України:

- опрацьовує та вносить на розгляд Міністра внутрішніх справ України, колегії МВС України пропозиції про структуру та штатну чисельність органів досудового розслідування, перерозподіл штатної чисельності слідчих між слідчими підрозділами територіальних органів Міністерства внутрішніх справ України з урахуванням навантаження на слідчих, криміногенної ситуації (обстановки) та наявного некомплекту;
- визначає функціональні обов'язки своїх заступників і керівників структурних підрозділів ГСУ МВС України, завдання підрозділів ГСУ МВС України та затверджує функціональні обов'язки особового складу та плани діяльності ГСУ МВС України;
- у встановленому порядку організовує проведення атестації працівників ГСУ МВС України;
- погоджує подання начальників ГУМВС, УМВС Міністрові внутрішніх справ України про призначення на посади і звільнення з посад перших заступників начальників ГУМВС, УМВС – начальників слідчих управлінь (відділів);
- у встановленому МВС України порядку вносить Міністрові внутрішніх справ України подання про присвоєння спеціальних звань працівникам ГСУ МВС України, першим заступникам начальників ГУМВС, УМВС – начальникам слідчих управлінь (відділів);
- за наявності підстав вносить пропозиції Міністру або його заступникам щодо проведення службового розслідування за фактами невиконання службовими особами органів внутрішніх справ покладених на них обов'язків та притягнення їх до відповідальності;
- вирішує відповідно до законодавства, в тому числі нормативно-правових актів МВС України, питання про заохочення працівників органів досудового розслідування та накладення на них дисциплінарних стягнень;

- відсторонює слідчого від проведення досудового розслідування у встановленому кримінальним процесуальним законодавством порядку та призначає іншого слідчого;
 - приймає рішення про направлення працівників ГСУ МВС України у відрядження (у тому числі позапланові) і надання їм відпусток та ініціює перед Міністром внутрішніх справ України, його заступниками питання щодо видання відповідних наказів;
 - погоджує надання відпусток першим заступникам начальників ГУМВС, УМВС – начальникам слідчих управлінь (відділів);
 - вносить пропозиції ректорам вищих навчальних закладів системи МВС України щодо покращення навчально-виховного процесу з підготовки фахівців органів досудового розслідування;
 - вносить у встановленому порядку пропозиції про встановлення чи зміну окладів, надбавок, доплат, підвищень та премій працівникам ГСУ МВС України, першим заступникам начальників ГУМВС, УМВС – начальникам слідчих управлінь (відділів);
- 2) повноваження, пов'язані з організацією досудового розслідування:
- організовує здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності слідчих органів внутрішніх справ;
 - у межах своїх повноважень із питань організації роботи органів досудового розслідування приймає рішення та дає доручення, які є обов'язковими для виконання працівниками ГСУ МВС України, керівниками слідчих підрозділів ГУМВС, УМВС, міських, районних, лінійних управлінь (відділів) ГУМВС, УМВС, контролює їх виконання;
 - організовує проведення оперативних нарад за участю керівників структурних підрозділів МВС України, ГУМВС, УМВС з питань службової діяльності органів досудового розслідування в кримінальних провадженнях, у тому числі стану взаємодії між слідчими й оперативними підрозділами;
 - у межах своєї компетенції підписує листи, звернення, повідомлення та інші документи з питань організації діяльності слідчих підрозділів органів внутрішніх справ та стану розслідування конкретних кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності органів внутрішніх справ, за винятком тих, щодо яких встановлено окремий порядок підписання;
 - у разі необхідності відповідно до кримінального процесуального законодавства визначає слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках здійснення досудового розслідування слідчою групою – визначає старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих органів досудового розслідування, а також ГСУ МВС України;
 - у встановленому порядку розглядає подання слідчих органів внутрішніх справ про продовження Генеральним прокурором України чи його заступником строку досудового розслідування понад шість місяців у справах, які знаходяться в провадженні цих слідчих, а також клопотання про надіслання кримінальних проваджень до правоохоронних органів інших країн відповідно до міжнародних договорів;
- 3) контрольно-наглядові повноваження:
- інформує Міністра внутрішніх справ України про стан діяльності слідчих підрозділів та заходи, спрямовані на її вдосконалення, хід розслідування кримінальних правопорушень, що мають значний суспільний резонанс;
 - забезпечує достовірність звітності й обліку даних про характер, обсяг і результати слідчої роботи, а також регулярне узагальнення слідчої практики та її вдосконалення;
 - у встановленому порядку витребує матеріали кримінальних проваджень, дає письмові вказівки слідчим;
 - викликає до МВС України для заслуховування стану досудового розслідування в кримінальних провадженнях працівників оперативних підрозділів, інших службових осіб органів внутрішніх справ.

Розглядаючи слідче управління (відділ) як суб'єкта організації діяльності органів досудового розслідування, варто зазначити, що його правовий статус визначено в Типовому положенні «Про слідче управління (відділ) головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті», що

затверджено наказом МВС України від 9 серпня 2012 року № 686. Зокрема, згідно з вищенаведеним нормативно-правовим актом слідче управління (відділ) є структурним підрозділом Головного управління, Управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, який забезпечує безпосереднє розслідування кримінальних правопорушень та організаційно-методичне керівництво діяльністю слідчих підрозділів територіальних органів Міністерства внутрішніх справ України [6].

Повноваженнями з організації діяльності органів досудового розслідування наділені начальники територіальних органів МВС України та керівники органів досудового розслідування. Зокрема, начальники територіальних органів МВС України та слідчих підрозділів є відповідальними за належну організацію взаємодії слідчих підрозділів з іншими органами та підрозділами органів внутрішніх справ при попередженні, виявленні й розслідуванні кримінальних правопорушень [6].

Таким чином, на підставі вищенаведеного здається можливим дійти висновку стосовно того, що основними суб'єктами організації діяльності органів досудового розслідування виступають керівники відповідних структурних підрозділів МВС України. Разом із тим задля виконання специфічних завдань повноваженнями з організації діяльності органів досудового розслідування наділяються спеціально створені для цього органи.

Висновки. Отже, організація діяльності органів досудового розслідування МВС України, як один із провідних напрямків на шляху реорганізації системи правоохоронних органів та забезпечення ефективності їх діяльності, є досить складним процесом. У зв'язку з цим значна кількість учасників залучається до цього процесу. Більш того, вони відповідальні за реалізацію цієї діяльності. Тобто, мова йде про суб'єктів організації діяльності органів досудового розслідування МВС України. Останні беруть участь у правовідносинах, що виникають у результаті організації діяльності органів досудового розслідування МВС України, вчиняючи при цьому юридично значимі дії, спрямовані на досягнення мети та виконання завдань такої діяльності. Іншими словами, суб'єкти досліджуваних правовідносин задля організації діяльності органів досудового розслідування реалізують закріплені за ними на нормативно-правовому рівні повноваження.

Список використаних джерел:

1. Философский энциклопедический словарь / Редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичев и др. – [2-е изд.]. – М. : Сов. энциклопедия, 1989. – 815 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпін'я : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
3. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : «Укр. енцикл.», 1998. – . – Т. 4 : Н – П. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2002. – 720 с.
4. Ківалова Т.С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.03. / Т.С. Ківалова. – Одеса, 2008. – 458 с.
5. Миськів Л.І. Адміністративно-правові засади діяльності вищих навчальних закладів МВС України з питань морально-правового виховання курсантів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. / Л.І. Миськів. – Х., 2008. – 203 с.
6. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України : наказ Міністерства внутрішніх справ України : від 09 серп. 2012 № 686 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 84. – Ст. 3408.

